

Programy

Africká světová válka

Program na příkladu konfliktu v Demokratické republice Kongo zkoumá širší souvislosti válečných konfliktů. Zjišťuje, jaké mají dopady na svět a na skupiny lidí, které jsou do nich zapojeny. Účastníci a účastnice během programu pracují s texty a videem. Zabývají se otázkami, k čemu válka slouží a kdo slouží v její prospěch. Jak souvisí náš život s konflikty na jiných kontinentech?

Cíle

- Účastníci a účastnice porozumějí širším důsledkům války pro různé aktéry, kteří jsou do konfliktu přímo, či nepřímo zapojeni. Zvažují, komu válka slouží, a kdo naopak slouží jí.
- Účastníci a účastnice se seznámí s občanskou válkou v Demokratické republice Kongo.
- Účastníci a účastnice si skrze seznámení s aktéry konfliktu uvědomí propojenost současného světa.

Doba trvání

120 minut (bez přestávek)

Věk

15+

Pomůcky

tabule/flipchart, fixy, *Africká světová válka* – text popisující konflikt (příloha 1), texty k jednotlivým aktérům (příloha 2), papíry k popisu důsledků u jednotlivých aktérů, přístup na internet

Jedná se o aktualizovanou formu programu. Různé verze programu byly uveřejněny v následujících publikacích:

FRÜHBAUEROVÁ, Petra, DŽESTR, ČAJKA, Adam. Kdo utíká z Konga. *Lidé v pohybu* [online]. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, Brno: NaZemi, 2016. Dostupné z: <https://lidevpohybu.eu/aktivity/kdo-utika-z-konga>.

FRÜHBAUEROVÁ, Petra, STEJSKAL, Ondřej, ed. *Moje cesta ke světu: portfolio globálního vzdělávání*. Brno: NaZemi, 2017.

Kompetence globálního občanství

Porozumění vzájemné propojenosti světa

Kritické myšlení a otevřená mysl

Jednání ve prospěch spravedlnosti a rovnosti

Nakládání s konflikty

Cíle udržitelného rozvoje

- 9 Průmysl, inovace a infrastruktura
- 16 Mír, spravedlnost a silné instituce

Realizace

Uvedení do tématu (5 minut)

Na začátku uveďte účastníky a účastnice do tématu a krátce představte, čemu se bude setkání věnovat: *Konflikt v Demokratické republice Kongo (dále jen DRK) je jedním z ozbrojených konfliktů, které ve světě probíhají a na nichž lze blíže zkoumat propojenost současného světa a roli jednotlivých aktérů.*

Demokratická republika Kongo – práce s informacemi (65 minut)

V první části programu se seznámíme se základními reáliemi konfliktu. Zadejte: *Budeme se nyní věnovat konfliktu o zdroje, který již od roku 1998 probíhá v Demokratické republice Kongo.*

- Rozdejte účastníkům a účastnicím základní text, který konflikt popisuje (příloha 1). Vyzvěte je ke čtení s tím, aby zaměřili pozornost na aktéry, kterých se konflikt dotýká (mohou si je například podtrhat). Po dočtení textu jim dejte prostor, aby se zeptali na věci, které jim nebyly jasné a které by potřebovali doplnit k lepšímu pochopení situace.

Rozložte na zem nebo na stoly papíry A3, které jsou nadepsané jednotlivými aktéry, kterých se konflikt v DRK přímo, či nepřímo týká: těhotná civilistka v DRK, žoldák, voják OSN, obchodník se surovinami, válečná fotografka, obchodnice na burze, výrobce mobilních telefonů, český ministr zahraničních věcí, já. Pod nadpisem rozdělte každý papír na dvě poloviny.

- Každá dvojice či trojice si vezme jednoho až dva aktéry (podle počtu skupinek). Na jednu polovinu papíru sepíší, jaké jsou pro daného aktéra kladné důsledky konfliktu, na polovinu druhou pak vypisují záporné důsledky.
- Po přibližně 10 minutách práce na sepisování důsledků rozšiřte zadání: *K aktérům, které zpracováváte, si přečtěte doplňující informace v podobě článků, svědectví, grafů shrnujících data či popisu konkrétního příkladu (příloha 2). Poté ještě doplňte kladné i záporné důsledky do seznamu.*

Poté, co jsou všechny důsledky vyplněné, nalepte papíry s aktéry na zeď (doporučujeme nalepit papíry podél delší zdi vedle sebe v pořadí, v jakém jsou vypsání výše). Účastníkům a účastnicím pak dejte dostatečný prostor, aby si všechny papíry přečetli a případně doplnili, co je ještě k jednotlivým aktérům napadlo.

O čem aktéři vypovídají – závěrečná reflexe (50 minut)

V rámci reflexe ve skupině se zaměřte na to, co přemýšlení nad důsledky konfliktu pro jednotlivé aktéry přináší, pokud se na něj podíváte vcelku. Zkuste hledat jednotící linku, která z představených výstupů vyplývá. Reflexi můžete otevřít obecnými otázkami:

- *Co vás zaujalo?*
- *Co jste se o vzájemném vztahu mezi jednotlivými aktéry či mezi aktéry a konfliktem dozvěděli nejzajímavějšího?*

K jádru věci vás potom mohou posouvat pomocné otázky:

- *Co mají aktéři společného?*
- *V čem vidíte nejzásadnější rozdíly mezi aktéry?*
- *Jak byste pojmenovali klíčové důsledky konfliktu pro jednotlivé aktéry, případně skupiny aktérů?*

Zajímá nás přitom, čím se vyznačují aktéři, kterým konflikt nejvíc přináší, a čím ti, jimž naopak nejvíc bere. Speciálně se pak také věnujte důsledkům pro nás (já jako jeden z aktérů): *Jak jsem s konfliktem propojen/a já?*

Podle velikosti skupiny lze o otázkách diskutovat buď společně (pomáhá zásadní informace zapisovat na tabuli či flipchart, aby je všichni měli stále na očích), nebo, zvláště v případě větší skupiny, se hodí některé otázky nejprve prodiskutovat ve dvojicích či menších skupinách a pak sdílet se všemi.

Lekci uzavřete například závěrečným kolečkem, ve kterém každý postupně řekne, co je pro něj tzv. NID = nejdůležitější informace dne.

Zdroje

Použité zdroje

- ADETULA, Oladunni. Apple, Tesla, Alphabet, Dell, and Microsoft sued for benefitting from child mining. *iAfrican* [online]. 28. 1. 2020 [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: <https://www.iafrican.com/2020/01/28/democratic-republic-of-congo-child-mining-drc-coltan-cobalt-lawsuit-google>.
- APPLE INC. *Conflict Minerals Report* [online]. Washington, D. C.: United States Securities and Exchange Commission, 2019 [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.apple.com/supplier-responsibility/pdf/Apple-Conflict-Minerals-Report.pdf>.
- *Code of Conduct* [online]. Espoo: Nokia, 2020 [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: [https://www.nokia.com/sites/default/files/2020-01/Code of conduct-ENG-FINAL.pdf](https://www.nokia.com/sites/default/files/2020-01/Code%20of%20conduct-ENG-FINAL.pdf).
- COLLIER, Paul, HOEFFLER, Anke. Greed and Grievance in Civil War. *Oxford Economic Papers*. 2004, vol. 56, s. 563-95.
- *Conflict Minerals. The regulation explained*. European Commission, 13. 12. 2017 [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: <https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/conflict-minerals-regulation/regulation-explained>.
- ČAJKA, Adam. *Vliv světových cen primárních komodit na konflikt v DR Kongo v letech 1998 až 2003* (bakalářská práce) [online]. Brno: Fakulta sociálních studií MU, 2009 [cit. 17. 3. 2016]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/219746/fss_b/Mliv_svetovych_cen_primarnich_komodit_na_konflikt_v_Demokratice_republice_Kongo_v letech_1998_az_2003.pdf.
- ČTK. Zemanův ministr Kavan schválil v roce 2000 prodej zbraní do Konga. *iDnes.cz* [online]. 11. 12. 2014 [cit. 17. 3. 2016].
Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zemanuv-ministr-kavan-schvalil-v-roce-2000-prodej-zbrani-do-konga-pvc-domaci.aspx?c=A141211_153948_domaci_fer.
- *DR Congo Population 2020* [online]. World Population Review, 2020 [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: <https://worldpopulationreview.com/countries/dr-congo-population>.
- GLOBAL WITNESS. *Artisanal mining communities in eastern DRC: seven baseline studies in the Kivus* [online]. 22. 8. 2012 [cit. 17. 3. 2016].
Dostupné z: <https://www.globalwitness.org/en/archive/artisanal-mining-communities-eastern-drc-seven-baseline-studies-kivus>.
- *Global Conflict Tracker. Violence in the Democratic Republic of Congo* [online]. Council on Foreign Relations [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: <https://www.cfr.org/interactive/global-conflict-tracker/conflict/violence-democratic-republic-congo>.
- GLOBAL WITNESS. *Congolese mining ban fails to end armed control of trade* [online]. 4. 3. 2011 [cit. 17. 3. 2016].
Dostupné z: <https://www.globalwitness.org/en/archive/congolese-mining-ban-fails-end-armed-control-trade>.
- *History of the Conflict* [online]. Eastern Congo Initiative [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: <http://www.easterncongo.org/about-drc/history-of-the-conflict>.
- *Implementation of US Dodd-Frank Act rule on conflict minerals: Commentaries, guidance, company actions* [online]. Business & Human Rights Resource Centre [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.business-humanrights.org/en/conflict-peace/conflict-minerals/implementation-of-us-dodd-frank-act-rule-on-conflict-minerals-commentaries-guidance-company-actions>.
- JONES, Owen. Hruzy v Kongu ignorujeme, protože jde o Afriku. *A2larm* [online]. 14. 3. 2015 [cit. 17. 3. 2016].
Dostupné z: <http://a2larm.cz/2015/03/hruzy-v-kongu-ignorujeme-protoze-jde-o-afriku>.
- KELLY, Annie. Human rights activist, forced to flee DRC over child cobalt mining lawsuit. *The Guardian* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/global-development/2020/mar/10/human-rights-activist-forced-to-flee-drc-over-child-cobalt-mining-lawsuit>.
- KLENOVSKÁ, Hana. *Demokratická republika Kongo – nejbohatší země světa? Učební celek k tématu globálních nerovností. Metodický materiál pro učitele* [online]. Brno: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2013 [cit. 17. 3. 2016].
Dostupné z: <http://www.lipka.cz/soubory/kongo-web--f3588.pdf>.
- *Krev v mobilech* [Blod i mobilen] [film]. Režie Frank Piasechi POULSEN. Dánsko, Německo, 2010.
- KUTILOVÁ, Markéta. Kongo: země, kde se rodí počítače. *Týden*. 2008, č. 5.
- *Levels and Trends in Child Mortality* [online]. UNICEF, 2019 [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: <https://data.unicef.org/resources/levels-and-trends-in-child-mortality>.
- *Nokia Responsible Minerals Policy* [online]. Nokia, 2019 [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: [https://www.nokia.com/sites/default/files/2019-09/Responsible minerals policy_ext.pdf](https://www.nokia.com/sites/default/files/2019-09/Responsible%20minerals%20policy_ext.pdf).
- PLUHAR, Adam. Jedinými zbraněmi byly úsměv a instinkt, říká voják z mise OSN v Kongu. *iDnes.cz* [online]. 5. 2. 2015 [cit. 17. 3. 2016].
Dostupné z: http://liberec.idnes.cz/liberecky-chemik-na-misi-v-kongu-dnu-/liberec-zpravy.aspx?c=A150205_160644_liberec-zpravy_tm.
- *Poverty & Equity Data Portal. Congo, Dem. Rep.* [online]. The World Bank [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: <http://povertydata.worldbank.org/poverty/country/COD>.
- ROSER, Max, RITCHIE, Hannah, DADONAITE, Bernadeta. *Child and Infant Mortality* [online]. Our World in Data, 2013 [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/child-mortality>.
- ROSER, Max. *UN Inter-agency Group for Child Mortality Estimation (IGME)* [online]. 2020 [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: <https://ourworldindata.org/child-mortality>, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=83581872>.
- SANCHEZ DE LA SIERRA, Raul. On the Origins of the State: Stationary Bandits and Taxation in Eastern Congo. *Journal of Political Economy* [online]. 2019 [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/full/10.1086/703989>.
- SILVER, Laura. *Smartphone Ownership Is Growing Rapidly Around the World, but Not Always Equally* [online]. Pew Research Center, 5. 2. 2019 [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/global/2019/02/05/smartphone-ownership-is-growing-rapidly-around-the-world-but-not-always-equally>.

- *Solutions for Hope Tantalum Project* [online]. Resolve [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: <https://www.resolve.ngo/site-sfhtantalum/participants.htm>.
- TESLA. *Tesla Conflict Minerals Report* [online]. Washington, D. C.: United States Securities and Exchange Commission, 2018 [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.tesla.com/sites/default/files/about/legal/2018-conflict-minerals-report.pdf>.
- *The Urban Disadvantage* [online]. Fairfield: Save the Children, 2015 [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: https://www.savethechildren.net/sites/default/files/libraries/SOWM_EXECUTIVE_SUMMARY.pdf.
- *WorldFactbook. Democratic Republic of the Congo* [online]. CIA, 2019 [cit. 13. 4. 2020].
Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/attachments/summaries/CG-summary.pdf>.

Příloha 1

Africká světová válka

Demokratická republika Kongo (DRK) je třetí největší zemí Afriky (2 344 858 km²). Má téměř 90 milionů obyvatel, z nichž asi tři čtvrtiny žijí pod hranicí chudoby¹. Přitom z hlediska množství a rozmanitosti přírodního bohatství je DRK jednou z nejbohatších zemí světa. Z tohoto bohatství však od získání nezávislosti na Belgii v roce 1960 obyvatelé DRK získali pramálo. Přes 30 let zde vládl diktátor Mobutu Sese Seko. V 90. letech v zemi vypukla válka – jednak v návaznosti na obecnou nestabilitu v regionu, a jednak kvůli přelití konfliktu ze sousední Rwandy (genocida v roce 1994).

Této válce se také přezdívá africká světová válka, neboť se do ní přímo zapojilo osm afrických zemí a mnohé další nepřímo. Roku 1997 byl Mobutu sesazen a nahradil ho lídr konžské opozice Laurent Kabila, který měl podporu Ugandy a Rwandy. Jeho způsob vedení země se však od Mobutova téměř nelišil. Na destabilizaci země se pranic nezměnilo, a napětí v regionu tak dále rostlo spolu s počtem zúčastněných aktérů: ve vleklém konfliktu figurovaly jak jednotlivé státy, tak i mnoho ozbrojených skupin z různých zemí a s různými zájmy. Konflikt oficiálně skončil roku 2003, nicméně region – převážně východ Konga – zůstává destabilizovaný dodnes. Stále zde působí mnoho skupin profitujících na nerostném bohatství země. Celý konflikt je velice spletitý – i odborníci se prou, co jsou příčiny a co důsledky, například zda v konfliktu hraje větší roli etnicita skupin, nebo zkrátka starost o živobytí.

Přírodní zdroje

DRK má neobyčejné zásoby mnoha vzácných kovů a minerálů. V Konžské pánvi se rozkládá druhý největší tropický deštný prales na světě a na pobřeží i v pevninském šelfu se nacházejí naleziště ropy. Kongo má také obrovské vodní zdroje. Nachází se zde naleziště diamantů, zlata, kobaltu, cínu, mědi, uranu, zemního plynu, koltanu atd. (obrázek 1).

Dlouhé trvání války bylo mj. zapříčiněno právě rozsáhlou ilegální těžbou nerostných surovin a jejich prodejem, nad kterým neměla vláda nejmenší kontrolu. Různé skupiny zapojené do konfliktu z těžby během války profitovaly. OSN reagovala v roce 2000 nasazením největší mise všech dob pod názvem MONUSCO², která v Kongu dodnes operuje. OSN zde vytvořila několik bezpečných zón, avšak ilegálnímu obchodu se surovinami zabránit nedokázala. Vytěžené suroviny se vyvážejí z DRK ilegálně přes území kontrolovaná rebely či ozbrojenými skupinami okolních států. Konflikt je stále živěn mnoha ze jmenovaných surovin (na východě DRK je to např. zlato), podrobněji se však zaměříme na koltan.

¹ Tj. vydělávají méně než 1,9 amerického dolaru denně v paritě kupní síly.

² Do roku 2010 byla mise známa pod názvem MONUC. Zkratka MONUSCO znamená Stabilizační mise OSN v Demokratické republice Kongo.

³ Zdroj: USANOV, Artur a kol. *Coltan, Congo & Conflict* [online]. Hague: The Hague Centre for Strategic Studies, 2013 [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/317387473>.

MINERÁLY

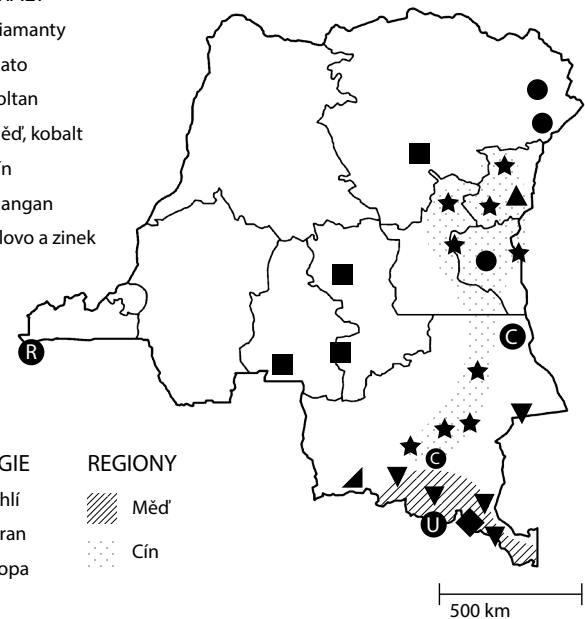
- Diamanty
- Zlato
- ▲ Koltan
- ▼ Měď, kobalt
- ★ Cín
- ▲ Mangan
- ◆ Olovo a zinek

ENERGIE

- Ⓒ Uhlí
- ⒰ Uran
- ⒱ Ropa

REGIONY

- ▨ Měď
- ▨ Cín

Obrázek 1. Ložiska nerostných surovin v DRK³

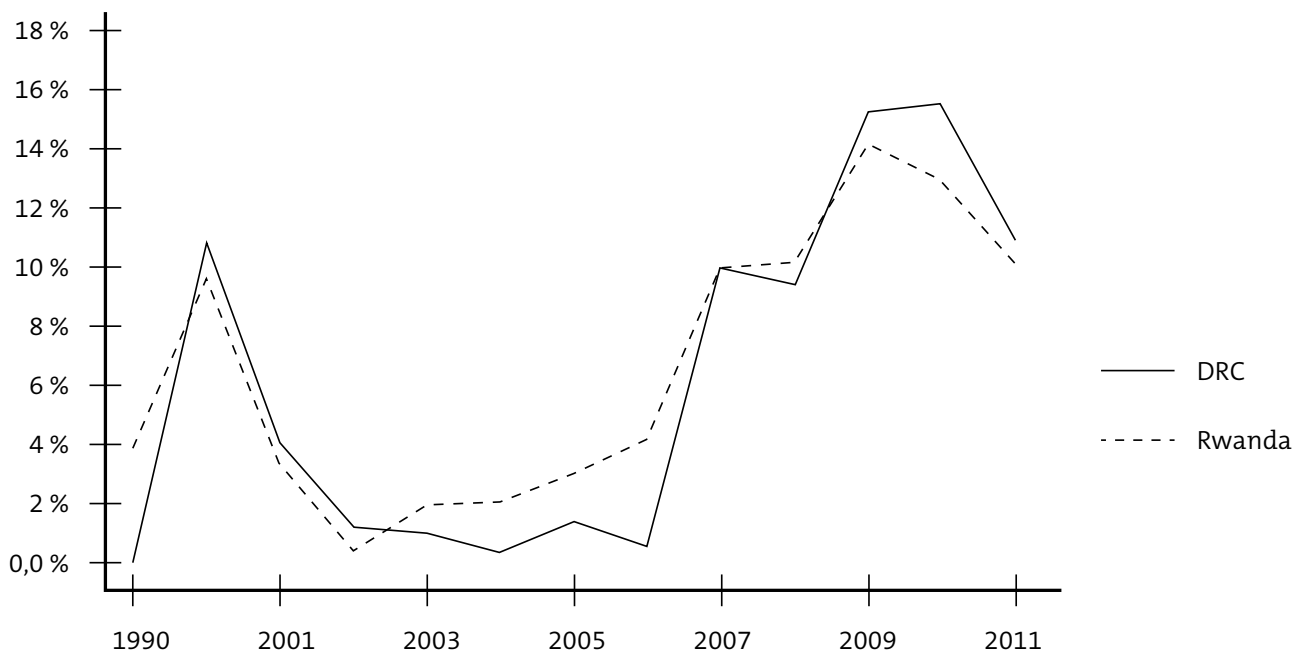
Koltan

Koltan (zkratka pro kolumbit-tantalit) je sloučenina dvou vzácných kovů, která dosahuje výjimečné tvrdosti a neobyčejně dobré vodivosti. Má široké uplatnění v průmyslu, a to od zdravotnictví přes výrobu vysoce odolných materiálů, turbín, balistických strel, vojenských zařízení a jaderných reaktorů až po součástky mikročipů (základní složka pro výrobu mobilů, počítačů a další spotřební elektroniky).

Odhaduje se, že 80 % světových nalezišť koltanu se vyskytuje v oblasti Velkých jezer ve střední Africe. Ačkoli se tam setkávají hranice Konga, Rwandy, Ugandy a Burundi, zásoby se nalézají výhradně na území Konga. Právě v této oblasti probíhaly hlavní fáze války a území dodnes není pod kontrolou vlády. Kov se těží v povrchových dolech nebo z černých písků říčních či mořských náplav. Koltanu nepotřebuje žádné speciální technické vybavení. Při procesu zpracovávání v průmyslových zemích se tantalová ruda po přetavení promění v jemný prášek, který velmi dobře drží elektrické napětí. Ne náhodou proto bývá konflikt v Kongu označován jako válka o zdroje moderních technologií.

Koltan se z DRK často dostává přes Rwandu, a to díky geografické blízkosti obou států. Takový koltan je prohlašován za produkt Rwandy, což je oproti vývozům z DRK výhodné i kvůli nulové exportní dani. Graf 1 ukazuje, jak se křivky produkce koltanu ze Rwandy a DRK podobají (v procentech světové produkce).

Příloha 1

Graf 1. Světová produkce koltanu. Podle současných statistik není největším oficiálním vývozcem koltanu DRK, ale sousední Rwanda, na jejímž území téměř žádné zdroje nejsou⁴

Země ve válce

Odhaduje se, že jen mezi lety 1998 a 2003 připravila válka v DRK o život cca 3 miliony lidí a do roku 2008 celkem asi 5,4 milionu lidí. Další miliony jsou vnitřně přesídlení obyvatelé a statisíce uprchly do okolních zemí. Jedná se tak o nejkrvavější konflikt od druhé světové války, který si vyžádal nejvíce životů. Nepokoje přetrvávají dodnes, stejně jako rozsáhlá humanitární krize. V současnosti jsou největším problémem nemoci, jako je malárie, průjem, pneumonie a podvýživa, spojené s akutním nedostatkem potravin a léků, a rovněž špatný přístup k nezavadné pitné vodě a dobré sanitaci. Většinu úmrtí zapříčinila snadno léčitelná onemocnění. K tomu by nedošlo, kdyby válka nezpůsobila kolaps zdravotního systému a rozvrat tradiční obživy obyvatel. Lidé odcházejí ze svých domovů, aby si našli práci v dolech. Jsou známy případy žáků, kteří motivováni výdělkem odešli ze školy pracovat do koltanových dolů. Avšak ani práce v dolech není jistá a kopáči bez prostředků se přidávají k různým ozbrojeným skupinám. Během konfliktu navíc došlo k zabíjení i zotročování domorodých Pygmejů žijících v pralese. Za účelem obživy bylo zahubeno mnoho zvířat, mimo jiné celé populace slonů a horských goril v národních parcích na východě země.

Míra těžby surovin odráží poptávku a jejich cenu na mezinárodním trhu. V současnosti je poptávka po minerálech využívaných v různých elektronických výrobcích stále vysoká. Minerály z DRK používají tačkové firmy, jako je Apple, Microsoft, Google, ale i Tesla – společnost, která buduje svoji značku na šetrnosti k životnímu prostředí. Zprávy Panelu expertů OSN z počátku tisíciletí (tj. v přímé návaznosti na vyvrcholení konfliktu) přímo obvinily Rwandu, Ugandu a Burundi z ilegální těžby a vývozu surovin z DRK.

⁴ Zdroj: USANOV, Artur a kol. *Coltan, Congo & Conflict* [online]. Hague: The Hague Centre for Strategic Studies, 2013 [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/317387473>.

Příloha 2

Aktéři:

- žoldák – člen ozbrojené skupiny dohlížející na chod dolu
- obchodník se surovinami – přeprodává v DRK minerály firmám, které je dále zpracovávají
- těhotná civilistka v DRK – žena žijící ve vesnici ve východní DRK kontrolované ozbrojenou skupinou
- voják OSN – člen mise MONUSCO
- válečná fotografka – dokumentuje vývoj konfliktu, jako fotografka do něj nesmí zasahovat
- obchodnice na burze – obchoduje s komoditami podle měnících se cen na světovém trhu
- výrobce mobilních telefonů – např. společnost Nokia nebo Apple
- český ministr zahraničních věcí
- já

Žoldák

Podívejte se na ukázkou z filmu *Krev v mobilech* (25:40–28:35).

Dostupné z: <https://youtu.be/St3ebyZJ228>.

Obchodník se surovinami

Podívejte se na ukázkou z filmu *Krev v mobilech* (4:43–6:30).

Dostupné z: <https://youtu.be/St3ebyZJ228>.

Příloha 2

Těhotná civilistka v DRK

Studie organizace Save the Children: Stav matek ve světě v roce 2015³

Každý rok zemře 2,5 milionu dětí během prvního měsíce života a 2,6 milionu dětí se již narodí mrtvých. Tento index ukazuje, jak moc se jednotlivé země snaží těmto úmrtím předcházet. Využívá ukazatel zdraví matek i dětí, dosažitelnost vzdělání (délka školní docházky), ekonomický blahobyt (HDP) a ženskou politickou participaci v 179 zemích.

Tabulka 1. Index zdraví matek za rok 2015

Země na horních příčkách indexu

Umístění	Země
1	Norsko
2	Finsko
3	Island
4	Dánsko
5	Švédsko
6	Nizozemsko
7	Španělsko
8	Německo
9	Austrálie
10	Belgie

Země na spodních příčkách indexu

Umístění	Země
169	Haiti*, Sierra Leone*
171	Guinea-Bissau
172	Čad
173	Pobřeží slonoviny
174	Gambie
175	Niger
176	Mali
177	Středoafriická republika
178	Konzská demokratická republika
179	Somálsko

* Dělené umístění

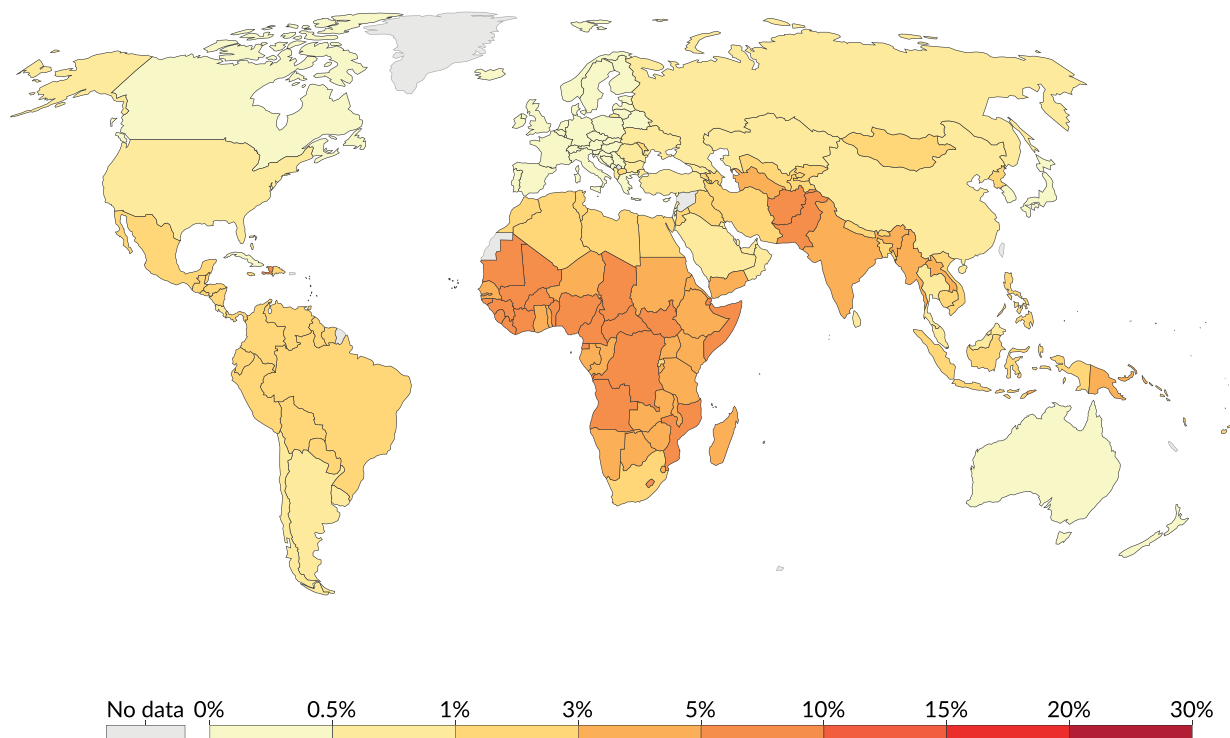
Zdroj:

The Urban Disadvantage [online]. Fairfield: Save the Children, 2015 [cit. 13. 4. 2020].

Dostupné z: https://www.savethechildren.net/sites/default/files/libraries/SOWM_EXECUTIVE_SUMMARY.pdf.

Příloha 2

9 z 11 v žebříčku nejnižší postavených zemí se nachází v západní a střední Africe. V průměru zde zemře jedna matka z třiceti na komplikace spojené s těhotenstvím a jedno z osmi dětí zemře před 5. rokem věku. Většina z těchto 11 zemí se nachází v ozbrojeném konfliktu nebo mají špatnou správu věcí veřejných. Jedná se o tzv. zhroutené státy, které nedokážou zajistit základní potřeby svých občanů.

Obrázek 2. Mapa znázorňuje podíl kojenecké úmrtnosti na 1000 narozených dětí v roce 2017. Hlavní příčinou úmrtí matek a dětí v době těsně po porodu je v případě subsaharských zemí podvýživa

Nejčastěji umírají novorozenci již během prvního měsíce života (více jak třetina z těchto novorozenců umírá již během prvního dne života).

Globálně během prvního měsíce života (28 dní) zemře 18 dětí z 1000 narozených (2018). Regionálně je největší novorozenecká úmrtnost v subsaharské Africe a jižní Asii, kde umírá 28, resp. 26 dětí na 1000 narozených (2018). Dítě narozené v jednom z těchto regionů má 10x větší pravděpodobnost úmrtí během 1. měsíce života než dítě narozené v zemích s vysokými příjmy.

Zdroj:

ROSER, Max. *UN Inter-agency Group for Child Mortality Estimation (IGME)* [online]. 2020 [cit. 13. 4. 2020].

Dostupné z: <https://ourworldindata.org/child-mortality>, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=83581872>.

Příloha 2

Voják OSN

Článek od Adama Pluhaře, iDnes.cz, 5. 2. 2015 (kráceno)

Jedinými zbraněmi byly úsměv a instinkt, říká voják z mise OSN v Kongu

V hloubi pralesa v nebezpečné Demokratické republice Kongo svítil jeho modrý baret i bílá kůže Evropana. Potenciální střelec by asi neminul. Přitom tam, kde byl kapitán Aleš Klimpera z jiných vojenských misí zvyklý na pohupování pistole, bylo prázdno. Jeho jedinými zbraněmi v Africe byl instinkt, úsměv a umění vyjednávat.

„Je to asi jeden z největších rozdílů oproti misi v Afghánistánu. Pozorovatelé OSN nosí modré barety nebo čepice a zbraně mít nesmí. Strach samozřejmě člověk někdy má, ale nesmí vás paralyzovat. Rozdíl je i v tom, že se tam musíme umět o sebe postarat sami, včetně sehnání jídla, je tam mnohem větší izolace. Do toho pralesa provincie Jižní Kivu nás musel zanést vrtulník, let trval šedesát minut. Po silnici se tam nedá dostat,“ vzpomíná první liberecký chemik, který působil jako pozorovatel na misi OSN.

V rovníkové Africe, kde průměrné teploty šplhají k pětatřiceti stupňům Celsia a kde je kvůli osmdesátiprocentní vlhkosti vzduchu jak v prádelně, člověka ohrožuje i nebezpečná malárie nebo žlutá zimnice, strávil celý rok. Nejtěžší bylo odloučení od rodiny, na misi odjel od osmiměsíční dcery. „Po dvou nebo třech měsících v poli má člověk nárok na dovolenou, jezdíval jsem domů. Aspoň trochu jsem se tam spravil. Psychicky i fyzicky,“ popsal šestatřicetiletý voják.

Největší mírová mise na světě

V Demokratické republice Kongo, dřívějším Zairu, působí vojáci OSN v rámci mírové mise MONUSCO. Je největší na světě, s 20 tisíci příslušníky, z nichž je 500 pozorovatelů⁴, jde o největší mírovou misi OSN na světě⁵. V zemi před lety skončila občanská válka, stále v ní ale panuje chaos, boje ozbrojených skupin o moc a doly na diamanty nebo drahé kovy. Podle Klimpery se i sami obyvatelé vyzbrojují, aby se chránili před rabujícími ozbrojenci či před špatně placenými a mnohdy nekorektními příslušníky armády. Běžné je masivní znásilňování žen a další porušování lidských práv. O tom všem podávají pozorovatelé OSN zprávy. „Konžští vojáci by měli pracovat pro vládu, ne vždy ale dělají dobře svoji práci. Rabují, znásilňují a podobně. Mnohokrát jsme na kontrolních stanovištích zažili totálně opilé nebo zdrogované vojáky. Pokud by se ale vyskytl problém ze strany modrých přileb, ve zprávě jsme to museli zmínit také,“ popisuje práci pozorovatelů Aleš Klimpera.

Vojáci OSN tak jezdí, nebo se spíš v terénních nissanech brodí bahnem pralesa od vesnice k vesnici a mluví s místními obyvateli i ozbrojenci. O bezpečnostní situaci nebo dojednávají odzbrojení. Svahilsky přes tlumočníka nebo anglicky a francouzsky. „Člověk musí často ty informace filtrovat a ověřovat je. Přestože je to opravdu nebezpečná a nestabilní země, obyvatelé měli někdy tendenci si vymýšlet. Mnohdy vyprávěli o ozbrojencích, co je přicházejí terorizovat odněkud z hor, protože věděli, že se tam nedostaneme. Byl na nich ale taky vidět strach mluvit otevřeně o násilí vojáků. My jsme byli také v uniformě.“

Jedinou ochranou je helma a neprůstřelná vesta

Jedinou ochranou pozorovatelů při přesunech v nepancéřovaných autech byla modrá neprůstřelná vesta a helma. Při kontaktu s vesničany je ale pozorovatelé OSN pro navození větší důvěry odkládali. Týmu Aleše Klimpery se násilí vyhnulo. Pozorovatelé v jiných částech země během jeho roční mise ale takové štěstí neměli. Dav je třeba vytáhnul z auta nebo poničil terénní vozy. Aleš Klimpera se pohyboval hlavně na východě země bohatém na suroviny. Právě tam jsou přestřelky nejčastější. I kdyby se ale vojáci OSN stali svědky konfliktu, nesmějí do něj zasahovat.

Zdroj:

PLUHAŘ, Adam. Jedinými zbraněmi byly úsměv a instinkt, říká voják z mise OSN v Kongu. *iDnes.cz* [online]. 5. 2. 2015 [cit. 17. 3. 2016]. Dostupné z: http://liberec.idnes.cz/liberecky-chemik-na-misi-v-kongu-dnu-liberec-zpravy.aspx?c=A150205_160644_liberec-zpravy_tm (kráceno).

⁴ K lednu 2020 se jedná o cca 18 400 příslušníků a cca 660 vojenských pozorovatelů (<https://peacekeeping.un.org/en/mission/monusco>).

⁵ K lednu 2020 již nejde o největší, ale stále o jednu z největších mírových misí.

Příloha 2

Válečná fotografa

Komentář od Owena Jonese, A2larm (přeloženo z The Guardian), 14. 3. 2015

Hrůzy v Kongu ignorujeme, protože jde o Afriku

Kongo zažívá už více než století jednu hrůzu za druhou bez většího zájmu světové veřejnosti. Jinde než v Africe bychom to nedopustili.

Ne každý lidský život má stejnou hodnotu. Říká se tomu hierarchie smrti. Hodnota životů lidí, kteří byli zabiti, zmrzačeni nebo jinak poznamenáni konfliktem v Demokratické republice Kongo, je rozhodně na spodních příčkách tohoto hrůzného žebříčku. V zemi proběhla nejkrvavější válka od dob Adolfa Hitlera, přesto ale pochybuji, že by o ní lidé na Západě vůbec měli ponětí. Nikdo nepíše srdceryvné titulky, nikdo nepožaduje po západních armádách, aby „něco udělaly“.

Znásilnění a kanibalismus

Konflikt v Sýrii nás pohoršuje a děsí, což se zdá samozřejmé, vzhledem k tomu, že už připravil o život dvě stě tisíc civilistů⁶. Nicméně počet obětí konfliktu v Demokratické republice Kongo se odhaduje až na šest milionů⁷. Za tímto nezájmem přitom nestojí jen média. Levice oprávněně dlouhodobě upozorňuje na utrpení, okupaci a podrobení Palestinců, které trvá už desetiletí. Utrpení lidí z Konga si ale nezaslouží být takto opomíjeno. Na jiném kontinentu by podobně ničivá válka nikdy nemohla zuřit tak dlouho. Prostě bychom to nedopustili. Na afrických životech nám zkrátka tolik nezáleží.

Největší počet obětí si válka v Kongu vyžádala mezi lety 1998 a 2003, ale zoufalství, které způsobila, trvá dodnes. Podle organizace Oxfam civilisté na východě země dodnes čelí útlaku od ozbrojených skupin. Organizace spojených národů zemi označila za „centrum znásilnění“. Systematické znásilňování žen a dětí slouží v tomto konfliktu jako válečná zbraň. V zemi je podle odhadů z roku 2011 každou hodinu znásilněno čtyřicet osm žen. Týká se to ale i mužů. Existují zprávy o mužích, kteří byli znásilňováni třikrát za den po dobu až tří let. A objevil se dokonce i kanibalismus. Pygmejové, žijící na severovýchodě země, byli zabíjeni a pojídáni ozbrojenými rebely.

Válka několika generací

Válka v Kongu byla naprosto nelítostná k nevinným a bezbranným. Každý měsíc zahynulo čtyřicet pět tisíc lidí, přičemž polovinu obětí tvořily malé děti, přestože představovaly jen pětinu populace. Válka vyvolala zničující vlny hladomoru a epidemií, které si vyžádaly další miliony životů. I dnes ale ozbrojené milice stále pokračují v páchání zvěrstev a země zůstává zbídačená a zničená válkou. Podle Mezinárodního záchranného výboru⁸ je Demokratická republika Kongo „nejméně rozvinutou zemí světa, co se týče střední délky života, vzdělání, životní úrovně a klíčových ukazatelů zdravotního stavu populace“⁹. A přesto se tato obrovská země jen stěží probouje do našeho povědomí. Proč?

Pokud bychom chtěli být shovívaví sami k sobě, mohli bychom říct, že tamní konflikt je prostě příliš složitý. Někdy je dokonce popisován jako „africká světová válka“. Je považován za pozůstatek rwandské genocidy, do které byly zapojeny armády devíti afrických národů. V konžské válce se protíná mnoho konfliktů. Země je plná vzácných minerálů, které by mohly být zdrojem obrovského bohatství a prosperity pro místní lid, ale namísto toho jen přitahují ziskuchtivé ozbrojence. Tato neutěšená situace přitom trvá už několik generací. V době nadvlády belgického krále Leopolda II. na přelomu 19. a 20. století proběhlo na tomto území jedno z největších masových vraždění v historii lidstva. Zahynulo až deset milionů lidí.

Ale možná bychom k sobě měli být upřímnější. Na jiném kontinentu by podobně ničivá válka nikdy nemohla zuřit tak dlouho. Prostě bychom to nedopustili. Na afrických životech nám zkrátka tolik nezáleží. Nikde jinde bychom nenechali situaci dospět k celkovému počtu šesti milionů mrtvých. Z pohledu Západu je Demokratická republika Kongo zemí bez většího strategického významu. Levice by se však neměla vymlouvat na složitost konfliktu. Už dávno mu měla věnovat pozornost, měla o něm mluvit a vyžadovat řešení. To se ale nestalo. Miliony lidí zahynuly bez povšimnutí a za nezájmu zbytku světa. Už nikdy nesmíme dopustit, aby se něco takového opakovalo.

Zdroj:

JONES, Owen. Hrůzy v Kongu ignorujeme, protože jde o Afriku. *A2larm* [online]. 14. 3. 2015 [cit. 17. 3. 2016]. Dostupné z: <http://a2larm.cz/2015/03/hruzy-v-kongu-ignorujeme-protoze-jde-o-afriku>.

⁶ K roku 2018 se jedná již o více než 0,5 milionu civilistů (www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/syria).

⁷ Jde o odhady včetně neoficiálního pokračování války.

⁸ Nezisková organizace pomáhající lidem v oblastech zasažených konflikty nebo přírodními katastrofami (<https://www.rescue.org/who-we-are>).

⁹ V roce 2020 tomu tak již není, přesto se DRK stále řadí na spodní příčky žebříčků daných ukazatelů (www.worldpopulationreview.com či hdr.undp.org/en/content/2019-human-development-index-ranking).

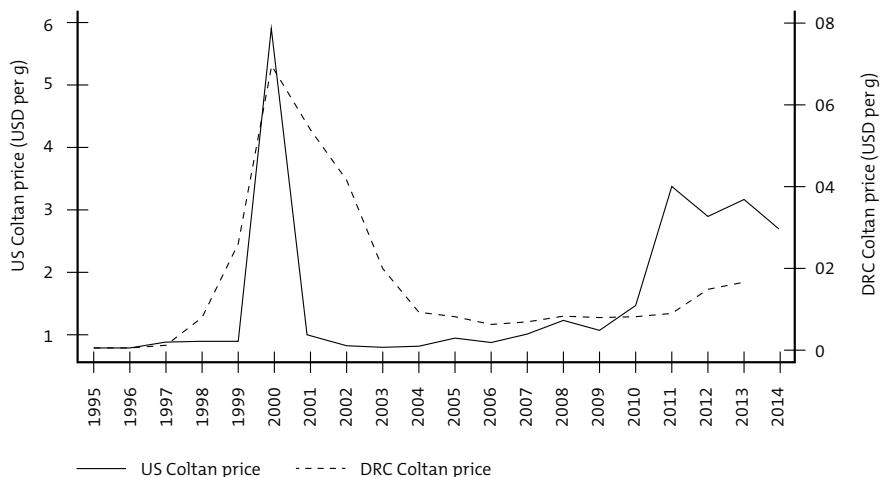
Příloha 2

Obchodnice na burze

Cena koltanu a souvislost s přítomností ozbrojených skupin ve vesnicích

Region byl nestabilní již před začátkem konfliktu, avšak s jeho vyostřováním počet ozbrojených skupin a milic rostl. Po ukončení války (propad k r. 2005) se ozbrojené skupiny přeskupovaly – v grafu je patrný mírný útlum. Jelikož ale konflikt stále dynamicky pokračuje, ozbrojené skupiny jsou činné.

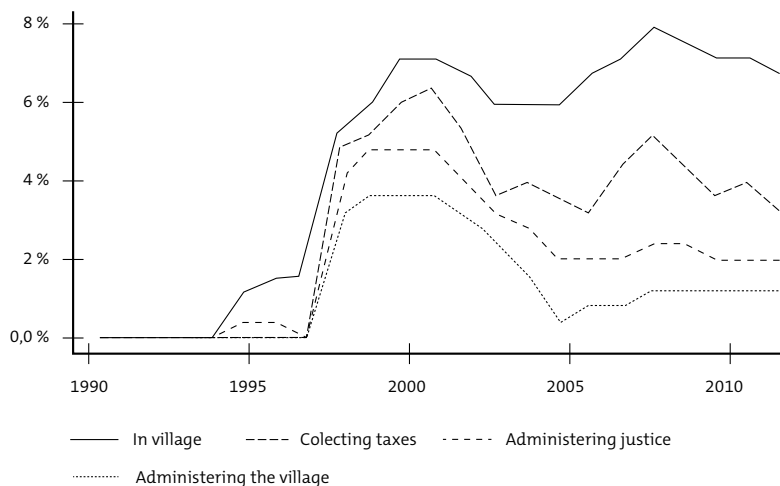

Graf 2.

Vývoj světové ceny koltanu v průběhu let (cena v amerických dolarech za gram)

Zdroj:

SANCHEZ DE LA SIERRA, Raul. On the Origins of the State: Stationary Bandits and Taxation in Eastern Congo. *Journal of Political Economy* [online]. 2019 [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/full/10.1086/703989>.

Graf 3.

Vertikální osa ukazuje pravděpodobnost, že je ozbrojená skupina přítomna ve vesnici (a pravděpodobnost, že se zapojuje do vybírání daní, vykonávání práva či vedení úřadu ve vesnici)

Zdroj:

SANCHEZ DE LA SIERRA, Raul. *Bandits or States? Evidence on Armed Groups' Motives to Attack or Protect Civilians from Eastern Congo* [online]. International Peace Research Association, 2013 [cit. 17. 3. 2016]. Dostupné z: <http://iprafoundation.org/raul-sanchez-de-la-sierra>.

Příloha 2

Výrobce mobilních telefonů

K začátku roku 2019 byl počet uživatelů mobilních telefonů odhadován na více než 5 miliard. Více než polovinu zařízení tvořily smartphony.

Nokia

Podívejte se na ukázkou z filmu *Krev v mobilech* (46:50–51:00).

Dostupné z: <https://youtu.be/St3ebyZJ228>.

Fairphone

Těžba surovin, která neškodí lidem

V Demokratické republice Kongo (DRK) okupují ozbrojenci v současné době jenom její východní část. Ve zbytku země lze tedy těžit suroviny, aniž by se tím podporoval ozbrojený konflikt. Je to možné dokonce i v některých částech východního Konga. Proto vznikla iniciativa Solutions for hope (Nadějná řešení), která vytvořila transparentní dodavatelský řetězec pro tantal – surovinu potřebnou pro výrobu našich mobilů, laptopů a další elektroniky. Těžba koltanu, z něhož se tantal získává, tak v DRK nadále dává lidem práci a výnosy z těžby nekončí v rukou ozbrojenců. Tento „nekonfliktní“ tantal může pro své výrobky odebírat kterákoli firma. K iniciativě se přidala například společnost Motorola a Nokia.

Iniciativa Solutions for hope vznikla v roce 2011 a stala se první vlaštovkou a příkladem dobré praxe. Podobný systém těžby nyní vzniká i pro další nerostné suroviny. Hnacím motorem pro vznik a úspěch této iniciativy bylo bezesporu i prosazení zákona v USA, který výrobcům elektroniky přikazuje přiznat původ surovin, jež používají, a doložit, že nepocházejí z problematických oblastí DRK – a nedochází tedy k podpoře ozbrojeného konfliktu. Dokud firmy tuto povinnost neměly, záleželo jen na jejich rozhodnutí, zda budou odebírat suroviny z konfliktních oblastí. V rámci Evropské unie má od ledna 2021 platit nový zákon o regulaci tzv. konfliktních minerálů, tedy pocházejících z oblastí postižených konfliktem, případně ilegálně vyvážených.

Férový telefon

Mobilní telefon Fairphone učinil v roce 2013 přítrž tvrzení výrobců známých značek mobilních telefonů, že dělají pro etičnost a ohleduplnost k životnímu prostředí v případě svých výrobků maximum a že více už dělat nelze. Fairphone dokázal, že více dělat lze, a dokonce za stejnou cenu finálního produktu jako u „neférových“ telefonů. Nizozemská organizace Fairphone dbá na to, aby celý životní cyklus jejích výrobků byl co nejohleduplnější jak k lidem, tak k životnímu prostředí.

Počínaje těžbou surovin pro výrobu telefonu přes pracovní podmínky při výrobě součástek v továrnách, dopravu a distribuci výrobků, spotřebu energie a opravitelnost během používání výrobku až po jeho likvidaci – všude Fairphone dalece předčí jiné produkty. Ukazuje tak velkým hráčům na poli výroby mobilních telefonů směr, kterým by se mohli ubírat.

Fairphone používá na výrobu svých mobilních telefonů také cín a tantal z DRK. Rozdíl ovšem spočívá v tom, že tyto suroviny odebírá pouze z legálních dolů, které nejsou ovládané ozbrojenci. Lidé z DRK v těchto dolech mohou pracovat za slušnou mzdu a při dodržování bezpečnostních podmínek, což v této zemi bohužel není obvyklé.

Kontroverze

Ačkoli kromě nových zákonných opatření vznikají i nové iniciativy a tlak spotřebitelů je znát (např. Apple, Nokia i Tesla deklarují férový dodavatelský řetězec; Nokia ve svém etickém kodexu tvrdí, že nepřispívá ke konfliktům), stále se vynořují zprávy o kovech pocházejících (nejen) z DRK, přispívajících ke konfliktům či nestabilitě a porušujících lidská práva (např. dětská práce, sexuální zneužívání).

Příloha 2

Český ministr zahraničních věcí

Článek zabývající se postoji české diplomacie k situaci v Kongu v době, kdy konflikt vrcholil, iDnes.cz, 11. 12. 2014

Zemanův ministr Kavan schválil v roce 2000 prodej zbraní do Konga

Ministr zahraničí Jan Kavan i jeho náměstek Hynek Kmoníček v roce 2000 schválili navzdory embargu prodej zbraní do Konga. Obchod dojednala firma Arms Moravia, kterou vlastnil Petr Bernatík. Jeho syn nyní vede Imex Group, které ve Vrběticích vybuchly dva sklady. Zbraně nakonec skončily v Zimbabwe, aby se předešlo mezinárodní aféře.

Vyplývá to z informací, které ve čtvrtek zveřejnil server Lidovky.cz. Klíčovou roli v obchodu sehrála česká diplomacie v čele s Kavanem a Kmoníčkem. Kavan dnes patří do neformálního kruhu poradců prezidenta Miloše Zemana, Kmoníček je ředitelem zahraničního odboru Kanceláře prezidenta republiky.

Podle serveru se Bernatík v roce 2000 dohodl na prodeji tisíce protitankových vrhačů RPG 7, pěti stovek kulometů a šesti raketometů s hlavním nákupčím konžské armády Franceskem Olengou. V únoru téhož roku firma požádala o povolení k vývozu licenční správu Ministerstva průmyslu. Správa dle zákona požádala o stanovisko Ministerstva vnitra, obrany a zahraničí. Kavan se podle Lidovky.cz rozhodl dát obchodu zelenou. Argumentací pro souhlasné stanovisko mu připravoval Kmoníček.

Zimbabwe s Kongem úzce spolupracovalo

Bernatík však kvůli hrozbě mezinárodní aféry nakonec požádal o vývoz stejného počtu zbraní do Zimbabwe, které Kongu otevřeně pomáhalo a na které se žádné embargo nevztahovalo.

„Dle rozhodnutí ministra necháme vyvézt uvedený materiál do Zimbabwe. Žádosti o Kongo byly staženy,“ cituje server z archivního dokumentu Ministerstva zahraničí. Na Zimbabwe se v tu dobu nevztahovalo žádné embargo. Všeobecně se ovšem vědělo, že s Kongem v té době úzce spolupracovalo. Jeho armáda otevřeně podporovala konžského prezidenta a zásobovala ho vojáky i zbraněmi.

V roce 2005 na dotaz médií Kmoníček tvrdil, že si takové šachy s licenční žádostí nedokáže představit. „Málokterá firma by byla tak neprofesionální, aby žádala o licenci na zemi pod embargem,“ napsal tehdy ve vyjádření.

Imex Group se od firmy Arms Moravia distancuje

Firmu Arms Moravia vlastnil Petr Bernatík. Jeho syn dnes vede společnost Imex Group, které letos explodovaly sklady ve Vrběticích. Právník Radek Ondruš, který Imex Group zastupuje, zdůraznil, že tato společnost nemá s Arms Moravia nic společného. „Imex Group nikdy ani do Zimbabwe, ani do Konga nevyvážel ani o to nežádal,“ prohlásil Ondruš.

„Ty fámy se objevily v dané době, prověřovali to všichni, kdyby to byla pravda, tak by Arms Moravia v tom roce skončil. Ten obchod byl kontrolován zpětně a není mi známo, že by se to někdy prokázalo,“ dodal. Pokud by se podezření prokázalo, vznikl by podle něj minimálně diplomatický incident.

Zdroj:

ČTK. Zemanův ministr Kavan schválil v roce 2000 prodej zbraní do Konga. *iDnes.cz* [online]. 11. 12. 2014 [cit. 17. 3. 2016]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zemanuv-ministr-kavan-schvalil-v-roce-2000-prodej-zbrani-do-konga-pvc-/domaci.aspx?c=A141211_153948_domaci_fer.

Pro doplnění

Vývoz zbraní v ČR upravuje zákon č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem, který přisuzuje udělování licencí do pravomoci Ministerstva průmyslu a obchodu, nicméně MPO musí získat souhlas dalších ministerstev (zahraničí, obrany a vnitra). Přitom Ministerstvo zahraničních věcí posuzuje vhodnost vývozu vzhledem k zahraničněpolitickým zájmům ČR a jejím závazkům. Podle Konceptu zahraniční politiky k zájmům zahraniční politiky patří podpora lidských práv.

Konflikt jako příležitost

Autorský tým: Adam Čajka, Petra Frühbauerová, Eliška Hanzlová, Martin Jestřábek, Eva Malířová, Ondřej Stejskal

Sazba a grafická úprava: Filip Hauser

Korektury: Lucie Krejčí

Vytvořilo NaZemi, z. s.

Naší vizí je společnost, která přiznává právo na důstojný život všem. Společnost, jež chápe globální propojenost světa a vnímá svoji odpovědnost za dlouhodobou udržitelnost života na Zemi. Společnost reflektující vzájemnou závislost lidí, míst, ekonomik a přírody ve svém jednání. Společnost solidární a otevřená novým myšlenkám a představivosti, že jiný svět je dosažitelný.

Naší cestou je...

TRANSFORMATIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, které je nástrojem hluboké společenské změny, reflektuje současné problémy a vede k hledání jejich řešení.

DŮSTOJNÁ PRÁCE prospívající člověku i jeho okolí, vykonávaná z vlastní vůle a s plným vědomím jejího dopadu.

FUNGOVÁNÍ ORGANIZACÍ založené na důvěře a spolupráci, které lidem umožňuje rozhodovat o jejich práci a pomáhá jim naplňovat jejich potřeby.

ODPOVĚDNÁ SPOTŘEBA pevně spjatá s odpovědnou výrobou, reagující na zhoršující se stav světa.

NERŮST a změna ekonomického systému, jež umožní uspokojit potřeby všech s respektem k limitům planety.

www.nazemi.cz

